

Рецензија уџбеника *Увод у српску ономастику (и основе ономастичких истраживања)* Татјане Трајковић и Јордане Марковић

Рукопис *Увод у српску ономастику (и основе ономастичких истраживања)* аутора Татјане Трајковић и Јордане Марковић представља резултат дугогодишњег искуства у раду са студентима србистике на предмету *Српска ономастика* на Филозофском факултету у Нишу. Уџбеник је примарно намењен студентима србистике, али и шире, студентима филологије који се интересују за основна питања и теоријско-методолошке поставке ономастике као научне дисциплине. Рукопис се састоји од 320 страница стандардног компјутерског текста (формат В5, величина фонта 12, проред 1,5). Поред уводних напомена (стр. 8–10), рукопис садржи девет нумерисаних поглавља: I. *Ономастика* (стр. 11–28), II. *Антропонимија* (стр. 29–91), III. *Топонимија* (стр. 92–134), IV. *Остала имена* (стр. 135–140), V. *Историјска ономастика* (стр. 141–142), VI. *Књижевна ономастика* (стр. 142–145), VII. *Речник ономастичких термина* (145–160), VIII. *Прилози* (стр. 161–204), IX. *Материјал за вежбања* (205–252), као и библиографију важнијих радова из ономастике (стр. 253–320).

У првом поглављу *Ономастика* (стр. 11–28) ауторке доносе најважније теоријско-методолошке концепте ономастике као научне и лингвистичке дисциплине. Размотрени су и дефинисани појам, предмет и значај ономастике, затим однос апелатива и личног имена, развој ономастике као научне и лингвистичке дисциплине, представљене су најважније ономастичке методе, разграничен је однос ономастике и других наука, наведени су најважнији извори за ономастика проучавања, а објашњен и однос опште и посебне ономастике.

Друго поглавље *Антропонимија* (стр. 29–91), једно од два централна, па сходно томе, и најобимнија поглавља уџбеника, састоји се од неколико потпоглавља. Прво потпоглавље *Предмет и задаци антропонимије* (стр. 29) сажето дефинише предмет антропонимије и њене најважније задатке. Друго потпоглавље *Хронолошки преглед српског именослова* (стр. 30–43) доноси преглед развоја система личних имена код Срба од времена досељавања Словена на Балкан до данашњих дана. Прегледом су обухваћене најважније промене у структури и семантици личних имена код Срба почев од наслеђених праиндоевропских и прасловенских одлика, преко одлика из веома добро документованог средњовековног периода, до нововековних и савремених одлика. У трећем потпоглављу *Лично име* (стр. 44–68) ауторке доносе теоријско-методолошки оквир за анализу личних имена у српском језику. Анализа је примарно усмерена на преглед најважнијих лексичко-семантичких одлика и структурно-творбених одлика система личних имена у српском језику. Детаљно су пописани најважнији лексичко-семантички и структурно-творбени

типови личних имена у српском језику. Све наведене категорије богато су илустроване одговарајућим примерима. Посебно истицање заслужује део овога потпоглавља у коме се са различитих аспеката детаљно анализирају лексичко-семантичке и структурно-творбене одлике имена близанаца у српском језику. Четврто потпоглавље посвећено је пореклу, семантици и структури система презимена у српском језику (стр. 69–76). Након прегледа порекла презимена код европских и источних народа, ауторке дају хронолошки оквир и социолингвистичке услове формирања презимена код Срба. Семантичку базу презимена код Срба најчешће чине лично име, хипокористик, етноним, титула, назив занимања, топоним, термин сродства или надимак, док су најчешћи творбени модели презимена са суфиксима *-ић*, затим *-ин*, *-ов*, *-ев*, онда *-јанин*, *-ски*, *-ац*, као и презимена од личних и породичних надимака. У оквиру овога потпоглавља ауторке доносе и податке о секундарним именима у српском језику (хипокористицима, надимцима, невестинским именима, именима по мужу, псеудонимима и монашким именима), као и о антропонимима у функцији других именовања (ојконима, ходонима, микротопонима, хрематонима).

Треће поглавље уџбеника *Топонимија* (стр. 92–134), уједно и друго централно поглавље уџбеника, састоји се од неколико потпоглавља. Прва два потпоглавља (*Предмет и значај топонимије*, стр. 92–93; *Однос антропонимије и топонимије*, стр. 93–94) сажето дефинишу предмет и значај топонимије, као и њен однос према антропонимији. У потпоглављу *Врсте топонима* (стр. 94–108) ауторке детаљније дефинишу хорониме (имена просторних и административних целина), орониме (имена планина, брда, котлина, клисура и сл.), хидрониме (имена водних објеката), ојкониме (имена насељених места), микротопониме (имена мањих површина) и урбониме (имена делова рада). Уз све наведене врсте топонима, сажето се наводе и њихови хипонимни термини, увек илустровани одговарајућим примерима, уз најважније напомене о пореклу, лексичко-семантичким и структурно-творбеним одликама. Детаљнија лексичко-семантичка и структурно творбена анализа топонима, као и однос народне и службене топонимије детаљније је представљен у четвртом потпоглављу *Анализа топонима* (стр. 109–134).

Након претходна два централна и најобимнија поглавља, следе три кратка поглавља посвећена осталим именима, историјској ономастици и књижевној ономастици. У четвртом поглављу *Остала имена* (стр. 135–140) ауторке доносе кратак преглед осталих имена: *космонима*, односно *астронима* (имена небеских тела, звезда, сазвежђа, и сл.), *зоонима* (имена животиња), *хрематонима* (имена историјских, културних и др. збивања) и *ергонима* (имена пословних заједница). Последња категорија детаљније је анализирана са лексичко-семантичког и структурно-творбеног аспекта. У петом поглављу *Историјска ономастика* (стр. 141–142) ауторке сажето доносе најважније специфичности дијахроно усмерених ономастичких истраживања. Шесто поглавље *Књижевна ономастика* (стр. 142–145) доноси кратак преглед теоријско-методолошких поступака за истраживање личних имена у књижевном тексту.

Последња три поглавља уџбеника имају изразито дидактички карактер. Седмо поглавље *Речник ономастичких термина* (стр. 145–160) посебно је значајно будући да

студентима доноси преглед познатих, али и мање познатих ономастичких термина. Структура речника обухвата термин, објашњење, а по правилу и један или више примера којима се значење термина илуструје. Осмо поглавље *Прилози* (стр. 161–204) студентима доноси изводе из четири примера различитих ономастичких истраживања: а) истраживања ходонима Алексинца, б) истраживања ономастичке грађе из Бањске и Дечанске хрисовуље, в) истраживања антропонимије у романима Милована Видаковића и г) истраживања именослова у приповеткама Милована Глишића. Девето поглавље доноси *Материјал за вежбања* (стр. 205–252) студентима доноси упутство за прикупљање ономастичке грађе на терену Одбора за ономастику САНУ, затим и примере грађе за анализу антропонимије, топонимије и ходонимије, као и питања за проверу знања. Уџбеник се завршава одабраном библиографијом најважнијих радова из ономастике (стр. 253–320).

У целини посматрано, уџбеник *Увод у српску ономастику (и основе ономастичких истраживања)* представља значајну синтезу знања о српској ономастици, као и изузетну основу за улазак и свет науке о личним именима у српском језику. Уџбеник је логички структуриран и складно компонован како на нивоу целине тако и на нивоу појединачних поглавља. Уџбеник је теоријско-методолошки заснован на најбољим традицијама српске ономастике. Методички и дидактички значаја уџбеника огледа се најпре у томе што представља први овакав приручник у српској филологији, а затим и у томе што је у потпуности прилагођен потребама студената на основним и/или мастерским студијама србистике. Уџбеник је писан једноставним, јасним и разумљивим језиком, уз задржавање оптималног карактера научности. Посебан квалитет уџбеника представљају поглавља са дидактичким усмерењем (*Речник ономастичких термина, Прилози, Материјал за вежбања*), као и адекватан ниво опримерености свих разматраних категорија у њему. Због свега наведеног, уџбеник ће представљати незаобилазну литературу за све оне који се интересују за ономастичке теме, а посебно за студенте србистике на српским универзитетима.

Имајући у виду све напред речено, за задовољством предлагем Филозофском факултету Универзитета у Нишу да прихвати за штампу рукопис уџбеника *Увод у српску ономастику (и основе ономастичких истраживања)* Татјане Трајковић и Јордане Марковић.

У Крагујевцу,

27. маја 2025. године

др Владимир Поломац, редовни професор

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет